

Export vzdělání

Co může přilákat čínské studenty? Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy (FSV UK) založili už v r. 2004 program Mezinárodní ekonomická a politická studia. Tím se myslí hlavně výuka politické ekonomie v rozšířeném společensko-filozofickém rámci, jaký s titulem „PPE“ první vytvořili v Oxfordu, vysvětluje iniciátor docent Vladimír Benáček. „Dostat se na studia v Oxfordu je opravdu těžké, zkuste to ale v Praze.“

Publikováno v Literárních novinách, říjen 2016.

Autor:

Vladimír Benáček,

Redaktor:

Zbyněk Fiala

K základním krokům, které jsou nezbytné pro úspěch mezinárodní školy, je orientace na dynamické trhy vzdělání, odkud přicházejí silně motivovaní studenti. A protože vysoké školy s mezinárodní orientací musí být zároveň vědeckými centry, ocitají se takové trhy také v zorném poli jejich výzkumu a postupně se shlížují se širší společností, v našem případě českou. Čína je z tohoto hlediska považována za vysoce dynamický trh, takže i česko-čínské vztahy na úrovni vysokoškolského vzdělávání a akademické-

Mezinárodní hospodářská a politická studia na Fakultě sociálních věd UK v Praze.

FOTO: ARCHIV VLADIMÍRA BENÁČKA

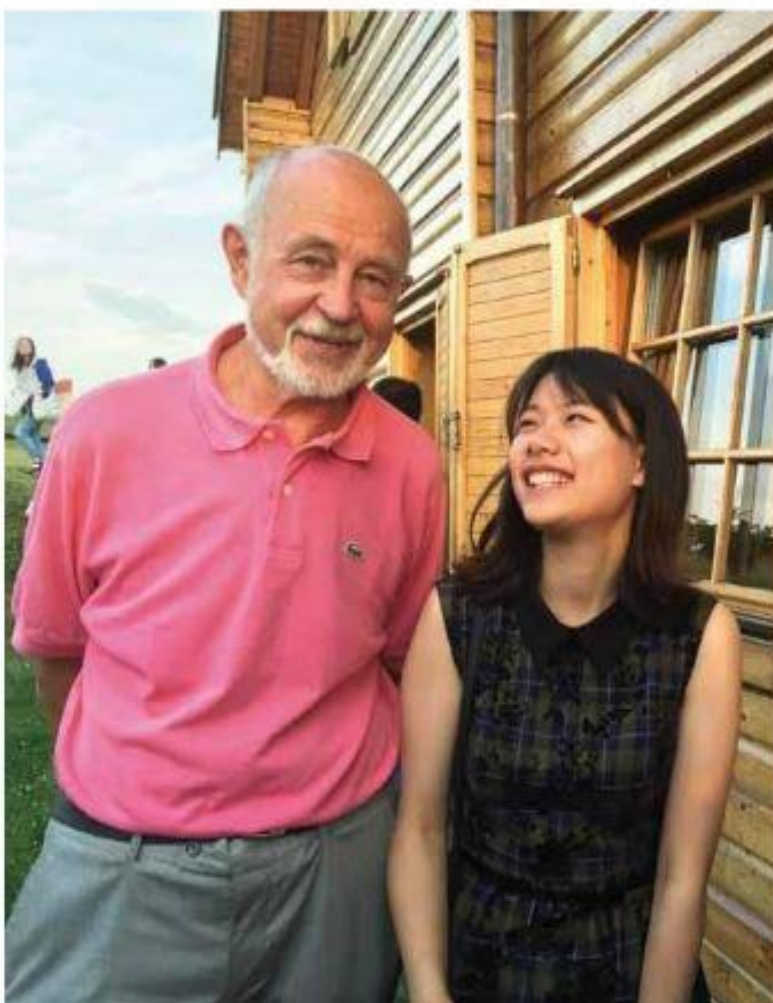
ho výzkumu mají v sobě skrytý vysoký potenciál rozvoje.

Pro srovnání, na britských univerzitách v akademickém roce 2014–2015 studovalo 125 000 studentů z EU a 312 000 studentů z ostatních zemí světa. Lidrem byli Číňané, kterých tam studovalo 105 755. Nehledejme v tom ani náhodu, ani nějaký britský altruismus. Británie má zkrátka zdaleka nejlepší vysoké školství v Evropě.

Myšlenka na zřízení Česko-čínského centra na Univerzitě Karlově v Praze vznikla už před lety, vysvětluje jeho iniciátor docent Vladimír Benáček z Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd. Má za sebou kariéru uznávaného akademického ekonoma, který se často pohybuje v mezinárodním prostředí. A protože ekonomii na FSV UK se dlouhodobě daří a získala skvělou mezinárodní pověst, Benáček dostal za úkol koncipovat studium pro zahraniční studenty.

Z trochu přizemněnějšího pohledu jde o studenty plátců - a to na úrovni standardních světových cen vzdělávání, což je několikanásobek českých standardů. Dříve sem hodně jezdili studenti z post-sovětských zemí, ale po pádu rublu už je to pro ně drahé. Výrazně opačný trend je v Číně a byla to tedy i z toho důvodu logická volba.

Ale jen takhle ekonomicky přizemní to není. Je tu také silící český zájem o čínská studia, který ožil ve světle prudkého růstu čínského vlivu ve světové ekonomice. Množí se pokusy českých firem uchytit se na čínském trhu. Je jasné, že poroste poptávka po odbornících i po výzkumu zejména v ekonomické oblasti. Na druhé straně získává na síle také zájem Číny

Vladimír Benáček
se studentkou
Šanghajské
univerzity
FOTO: ARCHIV

o partnerství se zeměmi Evropské unie, včetně geografické osy Řecko-Německo, na níž se nacházíme i my. A čínská strana nutně potřebuje odborníky na Evropu bývalých tranzitivních zemí.

Z kontaktů mezi univerzitami jsme se ujistili, že naše vzdělávací programy obstojí v mezinárodní konkurenci a můžeme počítat s významnou poptávkou, pokračuje Benáček. Už se to dokonce stačilo potvrdit řadou individuálních pokusů. Kolega z fakulty Tomáš Hülle před čtyřmi lety něco takového začal v podobě Pražské letní školy orientované na evropské právo a mezinárodní obchod. Má pravidelně nabito, a to právě studenty z Číny, jichž v tomto roce bylo víc než sto. A garantem akce je nejen Institut ekonomických studií FSV UK, ale také české ministerstvo průmyslu a obchodu.

Někdejšímu studentovi fakulty Jü-Čchin Čchengovi se dokonce podařilo vytvořit - zcela nezávisle - výzkumné

centrum pro vztahy EU a Číny. Nečekal na nic a dal do toho vlastní peníze, či spíš peníze rodičů. A uspěl. Jeho listopadová konference už získala záštitu prezidenta Miloše Zemana.

Loni v červnu navštívila Prahu čínská vicepremiérka Liou Jen-tung pro školství a zdravotnictví, od které jsme se dozvěděli, že čínské zdravotnictví se mění, přesouvá pozornost k evropské medicíně a potřebuje pět milionů nových praktických lékařů. A k tomu milion specialistů, který by se měl vyškolit někde ve světě. Když se ptala, jestli už tu nějaké čínské studenty máme, protože česká medicína má ve světě vzdělávání a výzkumu jistý zvuk, ve světle těch obrovských čísel skoro nemělo smysl naše počty uvádět. Snad jen kdybychom za ně připsali tři nuly. Poptávka tedy je, a obrovská.

Na základě podobných informací původní myšlenka česko-čínského centra nakonec vyskočila o patro výš. Centrum

na Karlově univerzitě vzniklo nejprve na celouniverzitní úrovni, jeho iniciátorem je rektor prof. Tomáš Zima. Pod rektorátním ústředím pak může vznikat celá síť center na jednotlivých fakultách. Z nich jako první se rozjždí Česko-čínské centrum pro sociální studia při Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd. Další vznikají na Filozofické fakultě, Pedagogické fakultě a na právech, řekl nám Miloš Balabán, výkonný tajemník tohoto celouniverzitního centra. Fakulty mají volnost, jak budou postupovat, ale předpokládají se výměnné pobyty studentů a pedagogů nebo společná témata pro výzkum, doplňuje Balabán.

Připomíná také tradici vztahů, na které se dá navazovat, nebo dobrou kvalitu české sinologie. Čínsky umí i někteří odborníci z jiných oborů, třeba právník prof. Michal Tomášek z Právnické fakulty, který studoval v Pekingu, nebo ekonom Vilém Semerák z Fakulty sociálních věd.

Tolik historie. Jak to bude fungovat?

VÝZKUM?

„Nejsme medicína, naše představa je trochu jiná. Nejprve chceme rozjet výzkum v oblasti ekonomiky, politiky a mezinárodní bezpečnosti, a pak přilákat studenty na jeho výsledky. Musí vidět, že nabízíme kvalitu, že naše výuka je integrována s výzkumem a Čína nám není neznámá,“ popisuje záměry Fakulty sociálních věd docent ekonomie Benáček.

Mne třeba zajímá, jakým způsobem můžeme obchodovat, vypočítává. Proč podíl našich vývozu do Číny se už víc než 15 let drží na standardní desetíně našich dovozů, i když u obou se držel průměr

ný dlouhodobý růst na magických 25 % ročně. Proč kvalita našich výrobků vyvážených do Číny roste tak pomalu a celkově výrazně (nejméně o třídu) zaostává za kvalitou našich dovozů z Číny (měřeno v kilogramových jednotkových cenách). Jak tento trend ještě více prohloubí očekávané zvyšování mezd ve státním sektoru. Nebo jak se bude vyvíjet postavení a reálný kurs jüanu. Jak tu mohou fungovat čínské investice, jaký může být jejich přínos. Kdyby sem přišli nějakí studenti, nejlépe doktorandi, jaké výzkumné projekty by tu mohli rozvíjet?

Pro začátek přesvědčili čtyři české studenty, aby zpracovali diplomní práce na témata ekonomika Číny a faktory čínského obchodu s Českem, Německem a Evropskou unií. Podobná témata by měla být vypisována každoročně. Vždyť i ty studentské práce jsou dnes tak kvalitním výzkumem, že se dají publikovat.

Výzkum našich obchodních vztahů s Čínou se může soustředit na to, jaký je jejich přirozený potenciál, a taky, jak je využíván. Náš vývoz je zřejmě pod potenciálem a dovoz nad potenciálem. Faktory těchto rozdílů je třeba analyzovat. Jen těch kvantifikovatelných je téměř třicet.

Nejenže vyvážíme dlouhodobě desetkrát méně, než dovážíme, ale navíc na to nejdeme dostatečně přes kvalitu. Proto je tak důležité systematictěji zjistit, proč se nám nedaří do Číny přímo pronikat a proč jsou naše šance větší pomocí reexportu (například přes Německo). Jak by museli Číňané ustupovat, aby se nám jejich trh otevřel? Čelíme mnoha omezením komerčně-politického charakteru, jsou proti nám různé kvóty, mimocelní a kulturní bariéry. Kdyby na to došlo a jednalo se o tom v česko-čínských obchodních rozhovorech, na co se zaměřit?

JAKÉ STUDIJNÍ OBORY?

Soustředme se teď na to, co lze nabídnout čínským studentům.

Máme na univerzitě výborné matematiky, ale v Číně mají také výborné matematiky a fyziky a v Americe najdou ještě lepší, konstatuje Benáček. Takže fyziku a matematiku Číňané jezdí studovat na univerzity americké „Ivy League“.

Zato naše lékařské fakulty mají obrovskou šanci. A to platí i pro přesně ten program, který Benáček na své fakultě vede, tedy ekonomii s politikou, čili politickou ekonomikou. Zahrnuje to analýzu různých

Tomáš Hülle
tlumočí ministru
Janu Mládkovi při
zahájení Pražské
letní školy. FOTO:
ARCHIV TOMÁŠ HÜLLE

politik, anatomii konfliktů, protikladných zájmů a schemat spolupráce. Je to dramatická disciplína. Máme zájem na otevření trhů, chceme něco vyvézt, ale pak sem musíme pustit i nějaký export, který preferuje partner. Máme sem pustit konkurenční vlnu, která může vyřadit třeba oceláře nebo také část strojírenství a elektroniky? Jak takové problémy řešit krátkodobě a jak dlouhodobě? Jak stavět priority?

Také v Číně musí řešit podobné problémy. Čínští studenti, kteří by sem přicházeli, mohou studovat magisterský program „International Economic and Political Studies“ složený z ekonomie, financí, politiky plus dalších humanitních oborů jako sociologie řízení veřejné správy nebo právo. Dobrý příklad takového studijního zaměření najdeme v Oxfordu, kde to absolvovali mnozí premiéři a ministři (a to nejen ti britští) pod označením PPE - philosophy, politics and economics.

V Praze máme kvalitní variantu PPE, na které se podíli celá FSV, ale nejsme sami, tuto větev sociálních studií kopíruje celý svět. Němci si vytvořili síť takových pracovišť. Na jejich akce nás pravidelně zvou jako hosty. Posíláme tam naše nejlepší studenty, a naši partneři pak krouží hlavou - jak je to možné, že jsou tak dobří? Zdá se tedy, že náš program funguje. Docela se nabízí marketingový slogan - studovat to v Oxfordu je dosti těžké, ale můžete to zkusit v Praze.

S Oxfordem jsme v kontaktu už téměř 20 let v rámci studijního konzorcia The Europaeum. To je síť 12 předních univerzit Evropy, které úzce spolupracují a v oblasti společenských věd jsou koordinovány právě z Oxfordu. Stýkáme se, pořádáme společné akce pro studenty, a to nám dává zpětnou vazbu o správné struktuře tohoto studia, poznamenává Benáček.

EXPORT VZDĚLÁNÍ?

Spousta lidí nechápe, že něco takového jako export vzdělání, to je vzdělání jako produktivní činnost v mezinárodním konkurenčním prostředí, je vůbec možné. Ale proč ne? Jako exportujeme auta, a nevyrábíme je jen pro domácí potřebu za cenu trabantů (naše Škoda je v Číně velice úspěšná), budeme prodávat vzdělání.

Miloš Balabán, výkonný tajemník Česko-čínské centra na Univerzitě Karlově (vlevo) a prof. Michal Mejstřík z Fakulty sociálních věd UK v Praze na zahájení Pražské letní školy, kterou organizuje spolu s UK Tomáš Hülle. FOTO: ARCHIV TOMÁŠ HÜLLE

Ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek při zahájení Pražské letní školy, nad kterou převzal garanci. FOTO: ARCHIV TOMÁŠ HÜLLE

V Británii ví každý, že to jde, protože jde o jedno z nejmohutnějších odvětví moderních služeb. Odvětví s nejvyšší čistou přidanou hodnotou na ceně, a to v oblasti vysoce kvalifikované práce. Podobné je to v Americe. Už se tam nevyrábí tolik viditelných hmotných produktů, běžný textilní průmysl jim zmizel, automobily zápasí o přežití, ale export vzdělání kvete a přináší obrovské peníze.

U nás doma často narážíme na argument, že české školy mají vychovávat Čechy a vzdělání má být zadarmo. Z veřejných diskusí vzniká občas dojem, že vysokoškolskému vzdělávání se má věnovat jakási přehlížená Popelka, a to z ryziho altruismu. Svě služby pro veřejné blaho má dodávat

za minimální náklady na straně vstupů. Jako by vzdělání nemělo své světově optimální výrobní náklady a výrobní cenu.

Český stát dává na jednoho studenta ekonomie 24 tisíc korun ročně. S tím možná může nějaká provinční univerzita vyžít, ale Karlova univerzita, která má součet s Oxfordem, s tím prostě vystačit nemůže. Reálné výrobní náklady našeho programu odhaduji na 70 nebo spíš 100 tisíc korun na studenta ročně, pokud má být vzdělání svou kvalitou mezinárodně konkurenčněschopné. Nemůžeme nabízet místo škodovky jen hadrák velorex.

Jsou tu pochopitelně i další možnosti, vysvětluje Benáček. Naše ekonomická studia mají vynikající pověst, částečně také díky příkladu spolupracovníka-konkurenta CERGE-EI, který je tvrdým etalonem kvality, a tak sem proudí granty. Ty ten dotační základ od státu zhruba zdvojnásobí. Ale stojí to obrovské úsilí a čas, který může chybět jinde. Aní to není dost, abychom si mohli dovolit malé třídy, věnovat se studentům individuálně a ponořit se do výzkumu bez byrokratického stresu.

Zahraniční student u nás na FSV platí školné 6 tisíc eur ročně. Ve srovnání s Oxfordem je to skromné, ale v naší bilanci je to významné. Jsou tady Američané, Němci, Indové a začínají ve větším přícházejí i Číňané. Myslím, že to má značný potenciál pro tuto zemi a konverzi její ekonomiky ve prospěch moderních služeb. Když sem přicházejí studovat budoucí intelektuální elita světa a když u nás objeví svůj talent a naučí se komunikovat se světem, nikdo nelituje, že tady byl. Praha a Česko vůbec v tom může mít mimořádně silnou komparativní výhodu, s níž bychom měli počítat.

Ale nejde přece jen o ty peníze, uzavírá docent ekonomie. Má to obrovský dlouhodobý dopad, když v Číně jsou lidé, kteří nám rozumí a současně tady jsou lidé, kteří rozumí Číňanům. Nikdo se toho druhého nebojí, chápe jeho národní hodnoty, etiku a humor, jeden druhému může pomáhat vytvářet nové hodnoty, a ty hodnoty pak směňovat. Kdysi byly velké geografické vzdálenosti téměř neprokonatelnou překážkou a kultury se uzavíraly samy do sebe. Je načase pochopit, že v dnešním světě se tato bariéra rozpouští přímo před očima a zvláště ve vzdělávání je tento posun mimořádně rychlý. (zř)